OIKEUSMINISTERIÖ

MUISTIO

Lainvalmisteluosasto
Lainsäädäntöneuvos Kirsi Pulkkinen

26.11.2018

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Hallituksen esitys laiksi esitutkintalain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 177/2018 vp)

1 Esityksen tavoite ja pääasiallinen sisältö

Esityksessä ehdotetuilla muutoksilla pantaisiin täytäntöön direktiivi 2016/800 rikoksesta epäiltyjä tai syytettyjä lapsia koskevista menettelytakeista rikosoikeudellisissa menettelyissä. Voimassa oleva lainsäädäntö pääasiassa täyttää direktiivin vaatimukset. Direktiivin täytäntöönpano edellyttää kuitenkin lainsäädännön täydentämistä alaikäiselle rikoksesta epäillylle tai syytetylle tehtävien ilmoitusten osalta sekä eräiden muiden alaikäisiä epäiltyjä tai syytettyjä koskevien säännösten tarkistamista.

Esitutkintalain säännöksiä esitutkintaviranomaisen velvollisuudesta ilmoittaa epäillylle hänen oikeuksistaan täydennettäisiin alaikäisen epäillyn osalta. Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettuun lakiin lisättäisiin säännökset tuomioistuimen velvollisuudesta ilmoittaa alaikäiselle vastaajalle hänen oikeuksistaan. Eurooppalaista pidätysmääräystä koskevan lain säännöksiä velvollisuudesta ilmoittaa luovutettavaksi pyydetylle hänen oikeuksistaan täydennettäisiin alaikäisen luovutettavaksi pyydetyn osalta.

Nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetusta laista ehdotetaan kumottavaksi säännös, jonka mukaan syyttäjän ei tarvitse tehdä seuraamusselvityspyyntöä, jos nuori rikoksesta epäilty on ulkomaan kansalainen ja hänen vakinainen asuntonsa on muualla kuin Suomessa.

Alle 18-vuotias tutkintavanki on nykyisin pidettävä erillään aikuisista tutkintavangeista, jollei hänen etunsa muuta vaadi. Esityksessä ehdotetaan, että tutkintavankeuden aikana 18 vuotta täyttänyt tutkintavanki voitaisiin edelleen pitää erillään muista aikuisista tutkintavangeista, jos se on perusteltua hänen olosuhteensa huomioon ottaen. Häntä voitaisiin pitää samoissa tiloissa alle 18-vuotiaan tutkintavangin kanssa vain, jollei tämä olisi alle 18-vuotiaan tutkintavangin edun vastaista.

2 Esityksen vaikutukset

Esityksen tavoitteena on parantaa rikoksesta epäiltyjen tai syytettyjen lasten asemaa rikosoikeudellisessa menettelyssä.

Nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annettuun lakiin ehdotettava muutos ei vaikuttaisi merkittävästi nuoresta rikoksesta epäillystä tehtävien seuraamusselvitysten määrään eikä Rikosseuraamuslaitoksen työmäärään. Muutoksella ei olisi merkittäviä taloudellisia vaikutuksia.

Koska esitutkintaviranomaisen on jo nykyisin ilmoitettava alaikäiselle epäillylle hänen oikeuksistaan, ilmoitusvelvollisuutta koskevien säännösten täydentäminen ei merkittävästi lisäisi esitutkintaviranomaisten työmäärää. Ilmoitusvelvollisuutta koskevilla ehdotuksilla ei siten olisi merkittäviä taloudellisia vaikutuksia.

Ehdotettu säännös poliisin säilyttämien vapautensa menettäneiden oikeudesta lääkärintarkastukseen koskisi alaikäisiä vapautensa menettäneitä, joiden vapaudenmenetys kestää yli vuorokauden ajan. Tällaisten vapautensa menettäneiden määrä on vähäinen (vuonna 2017 266 henkilöä). Ehdotettu säännös tutkintavankeudessa olevien alaikäisten oikeudesta lääkärintarkastukseen koskisi vähäistä määrää tutkintavankeja (vuonna 2017 35 henkilöä). Lisäksi ehdotettujen säännösten mukaan lääkärintarkastuksen tekeminen edellyttäisi lapsen taikka hänen edustajansa tai avustajansa pyyntöä. Ehdotetuissa säännöksissä tarkoitettujen lääkärintarkastusten määrän voidaan arvioida olevan vähäinen. Lääkärintarkastusta koskevilla ehdotuksilla ei siten olisi merkittäviä taloudellisia vaikutuksia.

Direktiivin edellyttämistä poliisin lisäkoulutuksista aiheutunee vuodelle 2019 kertaluonteisia kustannuksia noin 250 000 euroa, joiden osalta arvioidaan talousarvio- ja lisätalousarvioprosessissa, edellyttävätkö lisäkustannukset lisämäärärahoja.

Muut edellä mainitut kustannukset rahoitetaan oikeusministeriön, sisäministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan kehyksen puitteissa.

3 Valmistelu

Esitys perustuu oikeusministeriön asettaman työryhmän mietintöön (Lapsidirektiivin täytäntöönpano, OMML 22/2018). Työryhmän mietinnöstä saatiin lausunto 19 viranomaiselta, yhteisöltä ja asiantuntijalta.

Työryhmän ehdotuksiin suhtauduttiin lausuntopalautteessa pääosin myönteisesti. Suurin osa lausunnonantajista piti ehdotettuja lainmuutoksia kannatettavina ja tarpeellisina direktiivin voimaan saattamiseksi. Lausunnonantajat esittivät lakiehdotuksia ja niiden perusteluja koskevia yksityiskohtaisia huomautuksia.

Lakiehdotuksiin on jatkovalmistelussa tehty joitakin vähäisiä tarkistuksia ja täydennyksiä. Myös lakiehdotusten perusteluja on muun muassa lausuntopalautteen johdosta täydennetty.

4 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan 11.6.2019, jolloin direktiivi on pantava jäsenvaltioissa täytäntöön.